

rült elő öntött garnitúra is. Néhány sírban fegyver, íjcsont, fokos is volt a használati tárgyak mellett.

A temető sírjai között néhány esetben szuperpozíciót lehetett megfigyelni. A sírok nagy részét az ott található 5. századi település maradványaiba ásták bele. A temetőt Ny-ról és K-ről egy-egy, kb. 7–9 m széles, tagolt temetőárok határolta le.

Ettől a temetőtől keletre mintegy 120 méterre egy másik avar temetőt is feltártunk. Ebben a temetőben 42 sírt találtunk, és valószínűleg a temetőnek minden sírja beleesett a nyomvonalba.

A sírok mélysége 150 és 300 cm között mozgott. Tájékozásuk Ny–K; nagy többségükben olyan sírkonstrukciót figyeltünk meg, ami arra utal, hogy a koporsót még külön lefedték valamilyen faszerkezettel. A sírok mindegyike koporsós volt. Az összes feltárt sírt kirabolták, a sírgödörben csak az összedobált, hiányos csontvázakat találtunk meg. A csontok között állatcsontokat találtunk, és mindegyik sírban volt korongolt fazék is.

A csontok között nemcsak vastárgyakat, hanem igen gyakran aranyból, ezüstből és bronzból készült ékszereket is találtunk.

A lelőhely K-i felében, a most említett sírokkal részben egy területen feltártunk egy késő avar kori településrészletet is: árkokat, nagyméretű gödröket és 5 külső kemencét. Az objektumokból nagy mennyiségű késő avar korra keltezhető kerámiatöredék került elő, közöttük jelentős mennyiségű kézzel formált kerámia, sütőharang-töredék, és kézzel formált cserépbogrács is.

A lelőhely Ny-i végében, a Maty-ér mentén húzódó területen egy jelentős nagyságú *Árpád-kori* településrészletet tártunk fel: karámokat, árkokat, vermeteket, külső kemencéket és házat is. Az objektumok többsége vagy az 5. századi településsel, vagy pedig az avar temetővel volt szuperpozíciós helyzetben.

A nyomvonal alatt a lelőhelyet teljesen feltártuk.

Munkatársak: Nagy Márta, Lajkó Orsolya, Sós-kúti Kornél, Tóth Zsolt István, Nagy Dániel, Wilhelm Gábor régészek (MFM), Tóth Katalin, B. Nagy Katalin régészek (Tornyai János Múzeum, Hódmezővásárhely), Lukács József, Tompa György, Benedek András, Pópity Dániel régészhallgatók, Szeles Imre, Nagy Norbert, Magyar Emil, Rigó Péter, Kulcsár Kornél, Barta Gábor, Katkó Izabella, Sulyok Bence, Koncz Margit ásatási technikusok.

MÉSZÁROS PATRÍCIA – PALUCH TIBOR – SZALONTAI CSABA

360. Szeged-Kiskundorozsma, Pick ülepítő tározó (Csongrád megye) LT

Az M5 autópálya építési munkáinak régészeti felügyeletét 2004. május 24-én kezdtük meg. 2004. június 15-én Kiskundorozsma térségében, a 158. és 159. km között, a Pick egykori ülepítő tározója mellett új régészeti lelőhely került elő (M5 77). Június 16. és augusztus 10. között elvégeztük a leletmentő feltárást.

A Pick ülepítő tározójának, amely eredetileg egy természetes tó volt, K-i vége melletti magaspártján egy ho-

rizontális, egyrétegű *vaskori (kelta)* telep részletét tártunk fel. A telepet Ny-ról az egykori tó határolja, É-i és D-i széle ismert, K-i irányban azonban még folytatódik az autópálya nyomvonalán kívül is. A feltárt terület nagysága 18 073 m², melyen összesen 479 régészeti objektum került elő. Mivel a természetföldrajzi viszonyok indokolták, kutatóárokokkal az előzetesen kijelölt területtől É-i és déli irányban is tovább folyt a munka, a lelőhely teljes kiterjedésének biztos lehatárolása érdekében. É-i irányban mintegy 150 m hosszan 9 árkot, déli irányban pedig 800 m hosszan 14 árkot húztunk, amelyek leletmentesek voltak.

A régészeti jelenségek között az összesen 8 cölöpszerkezetes, földfelszínre épített nagyméretű, és az 5 félig földbe mélyített ház emelhető ki. Ezenkívül számos gabonatarló és egyéb gödröt, cölöplyukat, körárkot és kutat is feltártunk.²⁵

A kelta településrészlet véleményünk szerint egy oppidum jellegű településformát mutat. A DNy-i oldalon egykor egy természetes tó jelentette a védelmet, Ny és É felől egy 3–5 m széles árok jelezte a település szélét, amelyben – sajnos nem összefüggő részeken – egykori cölöpszerkezetes építmények nyomait figyeltük meg. A gödrökön és a többosztatú vermeken kívül előkerült egy nagyméretű körárkok, funkciója egyelőre bizonytalan. Feltártunk továbbá két füstölőt, melyek a korszakból eddig nem voltak adatolva. Ilyen építményeket ma már – hála a nagy felületű feltárásoknak – szép számmal ismerünk az alföldi szarmata telepekről, melyekkel szerkezetükben teljesen megegyezőek kerültek elő a feltárásunkon. Két részből állnak: egy lépcsős lejárattal, agyagba vájt tüzelőgödörből és ehhez egy kürtőn keresztül kapcsolódó füstölő, vagy aszaló részből.

A lelőhelyen feltárt számos ház két fontosabb típusba sorolható. Az egyik átlag 3×3 m, illetve 4×4 m alapterületű, helyenként téglalap alakú, félig földbe mélyített, de felmenő fallal is rendelkező változat. A téglalap alakúak déli hosszanti oldala mentén gyakran széles, jól ledöngölt padkát figyeltünk meg. Bontásuk során több esetben összefüggő paticsos-omladékos rétegek jelentkeztek, melyek valószínűleg a bedőlt oldalfalak maradványai. A házak közepén lévő nagyméretű cölöplyukak arra engednek következtetni, hogy ezekbe volt beleállítva a nyeregtetőt tartó gerenda vagy cölöp. Tüzelőberendezéseik a padlóba mélyített ideiglenes tüzelőgödrök, vagy a házfal síkjából kiugró, agyagba vájt kisebb kemencék voltak.

A félig földbe mélyített házakon kívül felszíni, gerendavázis épületek nyomai is előkerültek. Méretük a másik változathoz képest jelentősnek mondható, többségük alapterülete 8×15–17 m volt. Némelyikük – a cölöplyukak alapján – tornácos lehetett. Hossztengelyük ÉNy–DK volt, bejáratuk kivétel nélkül mindig a DK-i

25 Ásatási dokumentáció: MFM RégAd: 4187-2003.

oldalra esett. Belsejükben tüzelőnyomot nem találtunk, közepükön általában egy nagyobb gödör került csak elő. Az összesen 12 gerendavázis épület párosával helyezkedett el egy szabályos ÉK-DNy irányú utcát alkotva. A félig földbe mélyített épületek is az utca két oldalán, a felszíni épületek között helyezkedtek el, bár szabályos rendben. A házak ilyen elrendezéséből egy tudatosan tervezett szerkezetű települést valószínűsítünk.

A telep DNy-i részén, az egykori tó mellett nagyméretű kopolyakutakat tártunk fel, melyek egy sorban húzódtak. Az altalaj itt a terület többi részéhez képest átlag 2,5 méterrel mélyebben jelentkezett; a telep széle meredeken mélyült a tó irányában, így ez a lankás rész feltehetően már a tó egykori partjához tartozott. A területről érdekes földrajzi adottságai miatt szintvonalas felmérést és légi fotót is készítettünk.

BALOGH CSILLA – TÜRK ATTILA

361. Szeged-Kiskundorozsma, Subasa

(Csongrád megye) LT, Sza, A, H, Kk, Ū

Az M5 autópálya nyomvonalán végzett munkák keretében már 1998-ban, 2000-ben is folyt megelőző feltárás a nyomvonal ezen szakaszán. Akkor előbb Bozsik Katalin és Kürti Béla közösen, majd Bozsik Katalin önállóan vezetett ásatást a lelőhely (26/78; M5 Nr. 37) területén.

A régészeti lelőhely Kiskundorozsmától Ny-ra helyezkedik el a Kiskunhalasra vezető út mentén elhelyezkedő Subasa-hegy K-i lejtőjén, a Maty-ér egyik ágának Ny-i partján, a mederrel párhuzamosan futó dombháton.

A korábbi ásatások vaskori, szarmata kori, honfoglalás kori és Árpád-kori objektumokat és leleteket hoztak felszínre, így a mostani ásatásunk alkalmával is hasonló jelenségekre számítottunk.

Feltárási szelvényünket pontosan a 2000. évi szelvény déli végéhez nyitottuk. A mintegy 200 m hosszú és kb. 80 m széles területen 18 343 m²-t tártunk fel, 114 régészeti jelenséget találtunk.

A Subasa-hegy K-i szélén feltárt lelőhely magassága és a mellett folyó Maty-ér között kb. 2–3 m szintkülönbség van. A domb tetején rendkívül erős volt az erózió, emiatt a felszín nagyon kopott.

Az erózió elsődlegesen a dombhát gerincén volt észlelhető, pontosan azon a felületen, ahol az általunk feltárt három *szarmata kori* körárkos sír helyezkedett el. A sírok körüli árkok szélessége 1,5–2 m körül volt, azonban a mélységük alig érte el a 40–50 cm-t. A sírok mindegyike rabolt volt.

A szarmata sírokon kívül néhány *kelta* és *késő avar kori* objektumot, illetve néhány késő középkori–újkorai objektumot tártunk fel.

A feltárt objektumok között egy *honfoglalás kori* sírt is találtunk. A halott mellett megtaláltuk a lábhoz tett részleges lócsontvázat és lószerszámain. Mellékletei között tegez- és íjcsonttöredékek is voltak. A honfoglalás kori sír magányos volt, illetve a 2000-es ásatási terüle-

ten, ettől a sírtól északra, kb. 150 méterre kerültek elő korábban honfoglalás kori sírok.

Idei munkánkkal a lelőhely teljesen feltártnak tekinthető.

Munkatársak: Nagy Márta, Benedek András, Lukács József, Tompa György régészhallgatók, Szeles Imre, Nagy Norbert, Rigó Péter, Kulcsár Kornél ásatási technikusok.

MÉSZÁROS PATRÍCIA – PALUCH TIBOR – SZALONTAI CSABA

362. Szeged-Kiskundorozsma, Subasa, Vágóhíd

(Csongrád megye) B

Az M5 autópálya nyomvonalán végzett munkálatok keretében már 1998-ban, 2000-ben is folyt megelőző feltárás a nyomvonal ezen szakaszán (26/73; M5 Nr. 35). Akkor Tóth Katalin és Szalontai Csaba vezetett ásatást a lelőhely területén. Ennek nyomán egy kora bronzkori, egy Árpád-kori és egy újkori település maradványai kerültek elő. Feltártak továbbá egy „híd” szerkezetet is, amely a Maty-ér itt folyó ágán biztosította a száraz átkelést az úton közlekedők számára.²⁶

A 2000-ben végzett ásatás alkalmával nem törekedhettek teljességre az ásatásvezetők, mivel az ásatási területet, és a feltárt hidat is kettészelte egy földút. Az ideai ásatás célja a dűlőút felszedése és az alatta lévő híd-részlet feltárása, továbbá a híd K-i végének feltárása volt.

Az ásatás során – a nyári száraz periódusnak köszönhetően – sikerült az egykori Maty-ér medrét teljesen átvágni, és az ott található pillérgödröket feltárni. Ezzel a 2000. évi és a 2004. évi szelvényt egymáshoz kapcsoltuk.

A meder keleti oldalán is sikerült követni a híd vonalát, és azt tapasztaltuk, hogy a híd K-i vége „felfut” az érrel párhuzamos partoldalra. Itt a pillérgödör-sorra nyitott szelvényvel folytattuk az objektum feltárását. Mintegy 120 m hosszan tudtuk követni a híd vonalát, és ezen a távolságon egymás mellett, 2 sorban haladva 132 gödröt tártunk fel, melyek minden valószínűség szerint a híd szerkezetét adó pillérek tarthatták. A gödrök közül hármat vágott egy gázvezeték, a többi bolygatlan volt.

A gödrök ovális alakúak, oldaluk lejtős, aljuk általában egyenes, szögletesre kialakított. A 2 gödörösorban a gödrök egymástól 60–90 cm-re helyezkedtek el. A mederben a két gödörösor távolsága kb. 3,5–4 méter, a domboldalon viszont ez a távolság lecsökken átlagosan 1,5 méterre.

A feltárt terület nagysága 1603 m², amelyen összesen 132 régészeti jelenséget találtunk és tártunk fel.

26 SZALONTAI Cs. – TÓTH K.: Szeged-Kiskundorozsma-Subasa (26/73. M5 Nr. 35. lelőhely). In: Úton – útfélen. Múzeumi kutatások az M5 autópálya nyomvonalán. Szerk.: Szalontai Cs. Szeged 2003, 83–96.